

MENTORA

Svenska studiecensalens nyhetstidning 2/2004

**Handen
& anden**

Nu är det dags att erkänna det breda och djupa kunnande som konst och hantverk representerar!

Folkbildning med händerna

Vårt utbildningssamhälle har redan alltför länge vurmat för teoretiska studier och abstrakt kunskap, ofta i konkurrensens, statusens och spetskompetensens namn. Men hur värdefull är kunskapen om den inte kan kopplas till praktiken?

Handen och Anden har levat åtskiljda alltsedan 1600-talsfilosofen Descartes, som blivit en symbol för den olyckliga skilsmässan mellan kropp och själ. Men nu höjs rösterna för att uppvärdera Handens verk, hantverket.

Inom pedagogiken har man återupptäckt den medeltida mästare/gesäll-

traditionen, fast detta numera kallas för handledning. Inom näringslivet finns ett skriande behov av händiga yrkesmänniskor, kunniga praktiker. Och kulturlivet har alltid haft bruk för duktiga hantverkare, även om de folkliga uttrycken inte alltid erkänts som "riktig" kultur.

I folkbildningen har Handens verk aldrig föraktats. I år har Samverkande Bildningsorganisationerna (VSY-SBO) genomfört Veckan för vuxenlärande med temat En händig människa – en aktiv medborgare. Otaliga är de kurser

och studiecirkel som genomförts – allt från möbelrestaurering och måleri till litteratur och lapptäcken.

Nu är det dags att erkänna det breda och djupa kunnande som konst och hantverk representerar! Det är inte fråga om osynlig hobbyverksamhet i undangömda vrår! Tvärtom: aktiviteterna engagerar hundratusentals finländare, ger lärandets glädje och social stimulans, fostrar till ett aktivt medborgarskap. Detta är bokstavligen folkbildning med händerna!

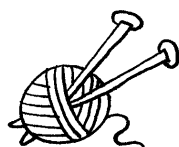
Björn Wallén

Mentora genomför en läsarenkät under den närmaste tiden. Hjälps oss att göra en ännu bättre tidning – svara på frågorna och delta i lottningen av ett överraskningspris!

ILLUSTRATIONER: KAISA LEKA

- 2 **Folkbildning med händerna.**
- 4 **Det man gör ska kännas roligt**
säger formgivaren och serietecknaren Kaisa Leka.
- 6 **Maria Oesch-Feldt har bytt roll**
Nu dansar hon i sin egen takt.
- 8 **Bland pirayor och inka-ansikten**
Kårkullas vandrande konstutställning.
- 9 **Målade ett måste.**
för Seniormålarna PANG
- 10 **Levande hantverk i Kuggom**
Träbåtar och landsbygdsutveckling
- 12 **Konstskolan i Nykarleby**
är en tjugooåring med flyt.
- 14 **Att spegla himlen**
Ulrika Bergroth om musiken bakom noterna.
- 15 **Vääl djoort tappas alder bårt**
Ordspråk från studiecentralen "Kvinnor i öst-väst"
- 16 **Kolumnen: Ann-Mari Lindberg**

MENTORA

**Svenska studiecentralens
nyhetstidning**
4 årgången 2004
Utkommer med 4 nummer årligen

**Svenska studiecentralen,
centralkansliet**
Nylandsgatan 17 B
PB 235, 00121 Helsingfors
Tfn: 09-612 90 70
Fax: 09-680 24 25
E-post: kansliet@ssc.fi

Björn Wallén
chefredaktör
bjorn.wallén@ssc.fi

Christina Lång
utbildningssekreterare (Nyland)
christina@ssc.fi

Frida Westerback
projektledare
De ungas akademi (DUA)
frida.westerback@ssc.fi

Sheila Liljeberg-Elgert
redaktionssekreterare
sheila.liljeberg@kolumbus.fi
mentora@ssc.fi

Pia Pettersson
layout, illustrationer
pia.pettersson@kolumbus.fi

Kim Österman
informatör, FSU
kim.osterman@fsu.fi

Anna-Karin Öhman
studiesekreterare
Österbottens regionkansli
Rådhusgatan 21 C, 65100 Vasa
Tfn: 06-320 41 18
E-post: ssc-vasa@ssc.fi

Beatrice Östman
studiesekreterare (Åboland)
Åbolands regionkansli
Auragatan 1 C, 20100 Åbo
Tfn: 02-251 60 60
E-post: ssc-abo@ssc.fi

Material kan skickas till red.sekr.
helst per e-post till adressen
mentora@ssc.fi eller till Mentora,
Nylandsgatan 17 B, 00120
Helsingfors. Redaktionen för-
behåller sig rätten att redigera
insänt material.

Omslagsfoto: Pia Pettersson
Illustrationer: Kaisa Leka

FOTO: FRIDA WESTERBACK

- Man skall inte ställa alltför höga krav på sig själv – allt behöver inte vara så fint och perfekt”, menar Kaisa Leka, grafisk formgivare och serietecknare.

Det man känns

Seriealbumet "I am not these feet" behandlar processen då Kaisas sjuka fötter amputerades för två år sedan. Kaisas fötter har varit mycket omtalade och väckt stor uppmärksamhet i medierna. Då vi träffas på Kabelfabriken undrar jag hur Kaisa förhåller sig till det, känns det kanske redan som ett uttjat ämne?

Kaisa är ärlig och menar att det börjar vara på gränsen. Att om och om igen förklara om hur det hela gick till känns lite motigt. Kaisa är dock väldigt glad över den positiva feedbacken hon fått och över att folk visar intresse och tar kontakt. Det är speciellt viktigt med tanke på andra människor med handikapp.

- Det är synd att människor måste skämmas och gömma sina handikapp. Handikappade är även en del av vårt samhälle, det får vi inte glömma, poäng-

Med mina nya fötter kan jag gå mycket bättre än tidigare och jag behöver inte längre oroa mig över framtiden.

terar Kaisa Leka.

Före amputationen hade Kaisa stora svårigheter med sina fötter. Som 18-åring var hon ledbruten och tvungen att äta stora mängder värkmedicin.

- Jag funderade på hur min situation skulle se ut som 50-åring och beslöt mig för att göra något drastiskt. Med mina nya fötter kan jag gå mycket bättre än tidigare och jag behöver inte längre oroa mig över framtiden, berättar Kaisa.

Formgivare och serietecknare

25-åriga Kaisa Leka titulerar sig grafisk formgivare och serietecknare. För tillfället jobbar hon deltid som layoutare för tidskriften Ny Tid. Kaisa har lärt sig tala svenska bl.a. under studietiden i Borgå svenska Folkakademi. Vid sidan om jobbet studerar hon just nu vid Lahden muotoiluinstituutti. I seriealbumen är det dock engelska som gäller.

- Jag väljer språk enligt målgruppen, och eftersom jag eftersträvar en möjligast stor målgrupp, är engelskan ett naturligt val, berättar Kaisa.

Kaisa gillar att skriva självbiografiska serier, dagboksformatet är hon speciellt förtjust i. Det kräver dock att man skall kunna berätta om "ingenting" på ett intressant sätt. Och hur göra det?

- Man skall inte ställa alltför höga krav på sig själv – allt behöver inte vara så fint

Jag har fått post. "Här får du mitt seriealbum, jag hoppas du tycker om det", står det på ett postkort bifogat i paketet. Kortet är skrivet av **Kaisa Leka**. Efter att ha läst "I am not these feet", som albumet heter, känns det som om Kaisa är en gammal bekant, en god vän. Jag är berörd och tagen, känner beundran och stor respekt

ILLUSTRATION: KAISA LEKA

gör ska roligt

och perfekt, menar Kaisa. Det man gör skall kännas roligt, det är det viktigaste.

Datorer och papplådor

Kaisa, 25 år, har hunnit med mycket. Hon är gift och bor tillsammans med sin man i ett trähus i Borgå.

- Jag har inga hobbyn, meddelar Kaisa så fort vi börjar tala om hem och fritid. Jag brukar laga mat tillsammans med min man och gå på promenader och så läser jag en massa. Och så har jag lärt mig att cykla och snowboarda med mina nya fötter, och spela sittande volleyboll, som spelas på samma sätt som stående volleyboll, utom att man sitter på golvet. Man rör sig genom att dra sig framåt med händerna eller sparka med fötterna, om man har sådana, för man får inte ha proteserna på sig när man spelar.

Både Kaisa och hennes man är kre-

ativa människor som förverkligar sig själva – de har ett eget litet förlag; ABSOLUTETRUTHPRESS (ATP). Förlaget har bl.a. gett ut skivor och en bok.

- I praktiken innebär det att vi sitter hemma vid datorn omringade av en massa papplådor, säger Kaisa.

Hare Krishna

Hare Krishna-filosofin utgör en stor och viktig del av Kaisa Lekas liv. I en tidigare intervju hade det sagts att Kaisas album skulle sälja bättre ifall hon lämnade bort pratet om Hare Krishna. Det vore fel, anser hon.

- För mig är Hare Krishna-filosofin en positiv sak, den har hjälpt mig att acceptera mitt handikapp och den jag är idag", menar Kaisa Leka. Jag hoppas religionen kunde hjälpa och ge styrka även till andra. Religionen finns där,

i bakgrunden i vardagen. Men Hare Krishna innebär inte att vi springer omkring i orange lakan på stan och tvingar böcker på folk, tillägger Kaisa.

Teckna mera och jobba mindre

Framtiden då? Jag undrar var Kaisa ser sig själv om tio år, hur ser hennes liv ut då?

- Jag hoppas att kunna ägna mer tid åt mina serier – teckna mera och jobba mindre!

Det kommande albumet blir en utmaning. Den positiva feedbacken har lett till tudelade känslor, dels en känsla av lättnad, dels ökad prestationsångest. Kommer det att bli något samhällskritiskt?

- Eventuellt, säger Kaisa. Men de tankarna finns oftast där "mellan raderna", det är inte fråga om någon moralpredikan.

Frida Westerback

När man vågar ta steget ut leder det till sådant som man inte har kunnat planera på förhand, säger Maria Oesch-Feldt.

Mitt arbete och min affärsidé går ut på att fungera som agent och marknadsförare för konstnärer. Jag kontaktar företag och föreslår konst som skulle passa dem. Jag har också privata kunder, berättar **Maria Oesch-Feldt**, som ser sig själv som "konstens springflicka" – uttrycket är ursprungligen Maire Gullichsens.

Att dansa i sin egen takt

Konsten har funnits i bakgrunden hela tiden – det första jag gör när jag kommer till en ny stad är att söka upp konstmuseer och gallerier. Jag har alltid gått på utställningar och har njutit av att läsa om konst och konstnärer på min lediga tid. När jag fick den här idén var det med en gång klart att det här ska jag göra resten av mitt liv. I dag jobbar jag med min hobby, säger Maria, som i 14 år var verksamhetsledare och generalsekreterare på Marthaförbundet. År 2002 tog hon steget ut och startade sitt eget företag, Art Invest Finland, i Esbo.

Livslång utveckling

Om man vill peka på någon nackdel så är gränslinjen mellan fritid och arbete inte lika stark som i ett "vanligt" jobb. Man får skärpa sig för att hålla arbete och fritid isär!

– Det som krävs som egen företagare är en jättehög arbetsmoral, konstaterar Maria Oesch-Feldt. Det handlar om att kunna leda sig själv och att sätta sina deadlines. Hon rekommenderar inte den här typen av arbetsbyte åt vem som helst. Men det är viktigt att utvecklas hela livet, att lära sig nya saker och

möta nya utmaningar – då får man ett intressant liv. Men man kan växa på olika sätt – alla behöver inte byta jobb, man kan också utvecklas genom att diskutera med andra människor, läsa, resa, sköta sin trädgård, vad som helst.

Annan rytm

– Mitt liv har ett helt annat tempo i dag. Jag kan följa min egen rytm och min egen agenda – inte styrelsemedlemmarnas, arbetskamraternas, medlemmarnas eller andra organisationers. Jag representerar endast mig själv. Jag får dansa i min egen takt. Det är en stor fördel, säger Maria.

– Jag har möjlighet att själv bygga upp mitt arbete – jag har mer tid för mig själv, mina fritidsintressen, familjen och hemmet. Jag känner att jag arbetar mer konkret och praktiskt. Tidigare arbetade jag väldigt långt via andra människor, som en mellanhand till resultat. Nu jobbar jag själv ihop till min egen lön och mina egna resultat.

Djärv och lyhörd

Det som först och främst krävs av den som vill börja jobba så här är djärvhet – att våga satsa på något nytt, men

också vara lyhörd och kunna lyssna på signalerna om vad man egentligen vill göra. Det man gör skall kännas rätt! Lyssna inåt innan du fattar beslutet, uppmanar Maria. En man och en familj som stöder och hjälper är förstas också bra att ha – den fördelen har jag.

– Att våga satsa på något nytt kräver också generositet gentemot en själv. Man måste våga misslyckas. Startar man något nytt gör man inte allting "rätt" från början, helt automatiskt. Det är fråga om en process där man hela tiden går vidare. Man ser hela tiden också nya möjligheter – tack och lov för att allt inte är färdigt med en gång!

"Växtvärk"

I organisationslivet är alla förändringar kopplade till någon form av växtvärk. Det är både nödvändigt och naturligt. Det som utvecklas lever, det som står stilla är döende. Också världen utvecklas hela tiden. I alla organisationer som utvecklas finns denna växtvärk, det vet alla ledare som har arbetat med förändrings- och förnyelseprocesser, säger hon och konstaterar att det är en naturlig sak som leder till positiva följder.

FOTO: PIA PETERSSON

Varje förändring är samtidigt en förlust. En del av mitt liv är över och förbi.

– Jag ser en organisation som en organisk helhet som följer vissa lagar, alldeles på samma sätt som människan i sin fysiska och psykiska utveckling – och som livet i stort! Det är bekvämt att bli sittande, att följa gamla spår och göra allt såsom man alltid gjort. Men det är också farligt och framför allt tråkigt. Däremot är det viktigt att ha mod att gå vidare i allt vad man gör.

Men både på förnuftsplanet och på det känslomässiga planet är det viktigt att lyssna noga inåt när man planerar förändringar! Det är viktigt att beslut ges tid att mogna.

Vi har bara ett liv

Det handlar långt om att inse att vi bara har ett liv – livet är kort. Var och en har skyldighet mot sig själv och sitt liv att leva det helt och fullt och

ta emot de utmaningar som erbjuds.

– Förändringen föder sådant som man inte vet om när man går in på en ny väg. Jag har fått andra referensgrupper och nätverk, t.ex. föreningen Kiasmas vänner r.f., som ger mig väldigt mycket och så är jag med i ett litet gäng kvinnor som träffas, går på konstutställningar, äter en bit mat och diskuterar konst. Via en väninna kom jag också med i en relativt stor finsk inofficiell kvinnogrupp, som träffas en gång i månaden, lyssnar på föredrag kring ett nytt tema varje gång och diskuterar allt från barnuppfostran till självkänedom och religiösa frågor. Genom mitt nya arbete har jag kommit i kontakt med människor som jag annars aldrig skulle ha mött.

Det är lättare att förstå andra människors synsätt då man gjort olika saker i sitt liv och det leder till en större

självkänedom. Den förståelsen har man kanske inte alltid om man hela sitt liv jobbar med samma sak.

– Jag ser min tid och min roll på Marthaförbundet ur en annan synvinkel idag då jag ser det hela i backspegeln, med en viss distans. Sedan skall det ännu tilläggas att alla förändringsprocesser, även positiva, är kopplade till ett visst sorgearbete. Varje förändring är samtidigt en förlust, på samma sätt som det är både en glädje och en sorg då ens egna barn blir stora och börjar klara sig på egen hand, säger Maria Oesch-Feldt. Nackdelen är att jag inte har arbetskamraterna – och alla marthor! – kvar. En del av mitt liv är över och förbi. Men det är bra att byta jobb – man blir klokare och rikare. Samtidigt blir man också mer ödmjuk.

Sheila Liljeberg-Elgert

Maria Palmberg framför ett av sina konstverk

Pirayor och inka-ansikten

Den officiella öppningen av Kårkullas ambulerande konstutställning gick av stapeln 24.9. 2003 i Ekenäs. Ett femtiotal intresserade hade samlats för att beskåda konstverken, allt från landskapsmotiv till bedårande pirayor och inka-ansikten.

Bland Kårkullas klienter finns många skickliga konstnärer, som genom Kårkullas vandrande konstutställning har fått en chans att visa vad de kan. Idén till en ambulerande konstutställning föddes genom att man ville uppmärksamma det internationella handikappåret 2003 och visa att klienterna är talangfulla. Ett av målen med utställningen är att visa att klienterna kan samt att öka klienternas integrering i samhället och att minska fördomarna.

Konstutställningen hade startat i Pargas 24.5. 2003 i samband med Kårkulla samkommuns kulturjippo, men öppningen skedde 24.9 i stadsbiblioteket i Ekenäs. Ett femtiotal intresserade hade samlats för att beskåda konstverken,

bland dem också journalister som intervjuade de stolta konstnärerna.

Vernissagen inleddes med ett hälsningstal av **Else-Maj Turpeinen** och därefter höll omsorgsdirektör **M. Lenander** det officiella öppningstalet och berättade om bakgrunden till utställningen. Ekenäs stads representant hälsade besökarna välkomna till Ekenäs stad och hoppades att alla besökare skulle ge sig tid att beundra de vackra konstverken. Därefter fick besökarna lyssna till ett flöjtsolo.

De lokala konstnärerna belönades med var sin ros. Därefter fick såväl konstnärer som besökare njuta av dryck och tilltugg och det räckte inte länge innan journalisterna försökte fånga konstnärerna för att få en kort pratstund med

kvällens huvudpersoner. En av konstnärerna medgav att hon varit nervös inför kvällens tillställning och att hon nu äntligen kunde slappna av då öppningen var förbi och allting gått bra. Sammanlagt hade 54 konstnärer bidragit med verk till konstutställningen.

Klienter från hela samkommunen hade levererat konstverk till utställningen och det totala antalet som ställdes ut i statsbiblioteket i Ekenäs var 87 konstverk. Med fanns bl.a. bilder i olja och tusch, olika slag av textilarbeten, föremål i lera samt andra hantverk. En del av konstverken var även till salu. Att alstren verkligen var imponerande och eftertraktade märktes tydligt då många av dem redan var reserverade.

Konstutställningen vandrade vidare till Borgå med öppning 21.10 i stads-huset. Därefter ambulerade verken i Svenskfinland för att igen visas i Pargas våren 2004.

Malin Johansson

Ett av målen med utställningen är att öka klienternas integration i samhället och minska fördomarna.

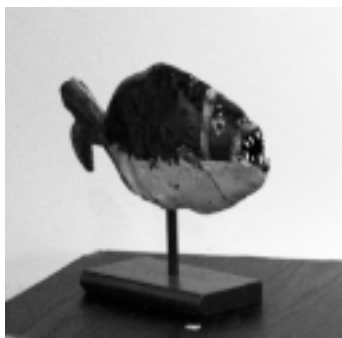

FOTO. KÄRKULLA

Första raden fr.v. Astrid Harjulin, Kristina Sjögren, Gunvor Liiman, andra raden fr.v. Gun Aulén, Anna Mäkelä (konstnärlig ledare), Brynhild Ståhl, Osmo Pitkänen, Marianne Ståhlberg, Martina Meinander. Bakom dem Ulla Gustafsson.

Seniormålargruppen **PANG**

”Seniormålarna Pang” består av en grupp på ca 15 pensionärer som träffas varje helgfri fredag under vår- och höst-terminerna i Kampens servicecenter i Helsingfors.

Som namnet säger så målar vi – vi är amatörer. Vi började med vår hobby för ca 12 år sedan. Pang har en administrativ ledare och en utbildad bildkonstnär, **Anna Mäkelä**, som konstnärlig ledare. Hennes arvode betalas av målargruppen och Svenska Studiec centralen. Ateljéutrymmena i Kampens servicecenter är gratis, liksom också utställningsutrymmena.

Meningsfull sysselsättning

För Pang-seniörerna är målandet en viktig och meningsfull sysselsättning. Stämningen inom gruppen är god. Man trivs, man ser på varandras arbeten och utbyter åsikter, man ger och får råd och tips, men vår konstnärliga ledares åsikter väger tyngst. Vi målar i akvarell och olja. Oftast har vi gemensamma motiv, men ibland jobbar vi med motiv som vi själva valt.

Under årens lopp har Pang haft utställningar på Kampens servicecenter, men också på Svenska Studiec centralen.

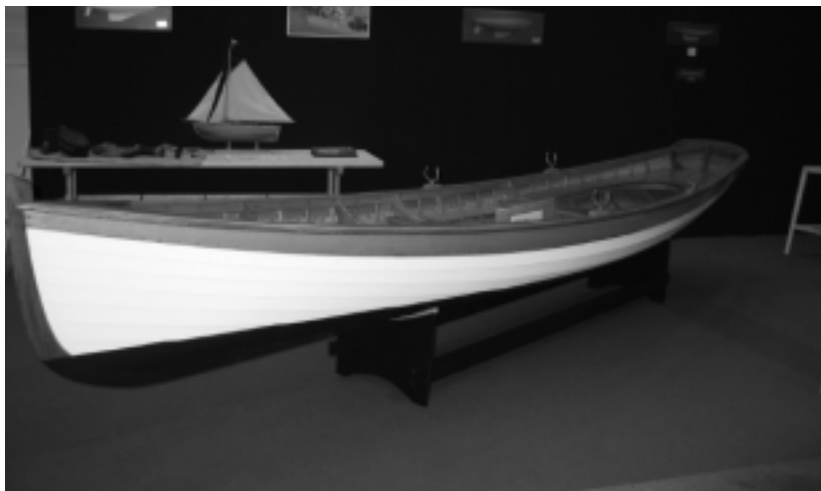
Utställningen våren 2003 fick en glädjande god respons. I gästboken hade besökarna förutom sina namn skrivit positiva och berömmande ord om våra arbeten. Vi var synnerligen stolta.

Målandet ett måste

Målarträffarna på fredagarna ger oss tillfredsställelse och glädje. De är tillfällena som vi inte försummar – målandet har blivit ett måste.

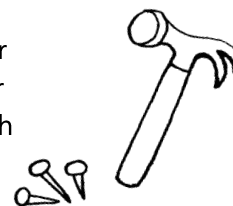
De flesta av de övriga aktiviteterna på Kampens servicecenter försiggår på finska. Förutom Pang som arbetar i ateljén, finns en svensk allsångs- och diskussionsklubb, som har sina möten i ett mindre utrymme. Eira svenska pensionärer träffas också i ateljén på torsdagarna. Seniormålarna Pang hör till ”inventarierna” – vi var med då Kampens verksamhet startade och hoppas att vi får fortsätta där som förut.

Astrid Harjulin
Gruppledare, Seniormålarna Pang

- Målet med utbildningen är inte längre endast att ge studerandena ett yrke och färdigheter att få en anställning.

Östra Nylands Folkhögskola i Kuggom grundades 1905 och firar alltså sitt 100-årsjubileum nästa år. Skolans verksamhet grundar sig på de starka hantverkartraditioner som alltid har funnits och även idag fortlever i regionen.

Levande hantverk i Kuggom

Skolan började som en lantmanna- och husmodersskola. I läroplanen ingick t.ex. vävning, matlagning och snickeri. På 1920-talet grundades fiskarskolan. Då började en allmänbildande utvecklingsperiod där även båtbyggandet – som skolan är känd för idag – kom med. Man började ordna språkkurser och på 1980-talet också datakurser.

Tillbaka till rötterna

- Utvecklingen i slutet av 90-talet gick tillbaka till rötterna. Vävning och båtbygge fanns med hela tiden och som en ny inriktning kom dekorativ ytbehandling med i kursutbudet och hösten 2003 även snickeri. Då blev Kuggomskolan igen en renodlad hantverksskola, säger rektor **Annika Weckman**.

Skolan erbjuder grundexamen i båtbyggnad och träbranschen (snickeri), folkhögskoleutbildning i hem-textil och dekorativ ytbehandling samt yrkesinriktad tilläggutbildning i skeppsinredning, skeppsbyggnad och odlingsträdgårdsmästarutbildning.

Skolan har också en omfattande kortkursverksamhet där 500 personer årligen

deltar. Skolan ordnar kurser som ger fördjupade kunskaper i vävning och kortkurser inom bl.a. trädgårdsodling, bakning, gårdsgårdstillverkning och finlandssvensk kultur.

Arbetsplatser på landsbygden

- Målet med utbildningen är inte längre endast att ge studerandena ett yrke och färdigheter att få en anställning, utan också att ge dem färdigheter att skapa sin egen arbetsplats i framtiden – att bli företagare. Man jobbar målinriktat för att skapa arbetsplatser inom regionen och tror starkt på att det finns vuxna människor med praktiska kreativa begåvningar. Dessa begåvningar vill man utveckla, säger Annika Weckman.

"Craft" och "Flink"

En målgrupp för skolan är bygdens ungdomar. Till dem riktar sig den nya linjen "Craft", som är en unik utbildning och ger grundfärdigheter i flera trendiga hantverkstekniker och material, trä, metall och textil. I läroplanen för Craft ingår också företagstänkande och design.

En viktig ny målgrupp är barnen. För

dem har man redan tidigare ordnat kort- och sommarkurser i hantverk. Sommaren 2004 inleder en ny svenskspråkig hantverksskola, "Flink", sin verksamhet. Den ger grundundervisning i hantverk för barn och unga.

Man vill hålla fast vid gamla hantverkartraditioner, men dessutom vill man följa med sin tid och strävar till att bli ett lokalt utvecklingskontor för landsbygden. Det finns redan idag goda möjligheter och förutsättningar för det via olika utvecklingsprojekt som har etablerat sig i skolan.

Bygdens behov

- Tanken är att genom att människor med olika bakgrunder och erfarenheter möts, så kommer nya tankar och idéer in. Det hjälper skolan att utvecklas, så att den hjälper bygdens behov och möjligheterna att leva kvar på landsbygden och skapa nya arbetsplatser. Utbildningen är det primära i verksamheten, men projektverksamheten stöder både skolan och utvecklandet av regionen, anser Annika Weckman.

Anita Nybondas

Träbåt 2004

Kuggomskolan i Pernå vill tillsammans med de ledande träbåtstillverkarna i Finland utveckla träbåtsbranschen. Skolan startade projektet "Träbåt 2004" för att satsa på effektivisering och ny profilering.

Kuggom Folkhögskola i Pernå har Finlands äldsta träbåtutbildning. Den startades år 1922 och har sedan dess kontinuerligt utbildat träbåtsbyggare. Träbåtsbranschen i Finland är mycket traditionell. Fastän det sedan 1960-talet har uppstått mycket konkurrens från plast- och glasfiberbåtar, tillverkas en stor del av träbåtarna i Finland fortfarande för hand, enligt samma metoder och byggtekniker som på 1950- och 1960-talet.

Totalt finns ca 150-200 utbildade träbåtstillverkare, de allra flesta av dem tillverkar mindre båtar. Ett mindre antal företag tillverkar eller renoverar större segel- och motorbåtar. Några få företag är kända utanför Finlands gränser för sin stora yrkesskicklighet.

Ordet träbåt har en viss symbolik - var och en har sin egen uppfattning om

vad det gäller - allt från enkla roddbåtar till lyxiga havskryssare och specialbåtar för olika ändamål.

Nytänkande

Kuggomskolan startade projektet "Träbåt 2004" för att främja hela den finländska träbåtstillverkningens konkurrensmöjligheter. Träbåtsbranschen kräver produktutveckling, profilering och nytänkande. Om man inte satsar på industriell effektivitet och ny profilering, är det risk för att lönsamheten successivt försämras, eftersom prisnivån bestäms av hela marknaden för fritidsbåtar.

Projektet startade genom att skolan arrangerade ett träbåtsseminarium våren 2003. På seminariet framställdes behovet av nytänkande och samarbete mellan företagen. Skolan tog önskemålen på allvar och startade ett utredningsprojekt om

hur man kan effektivisera träbåtstillverkningen.

Attraktiva träbåtar

Träbåtar kan vara bruksbåtar, men i dag köps ofta fritidsbåtar av personer som vill ha någonting annorlunda och mera genuint. Att träbåtar upplevs som attraktiva och värdefulla konstaterades på båtmässan i Helsingfors i februari 2004. Fastän träbåtarna var en liten minoritet, fick de ändå uppmärksamhet i media och bland besökarna.

I projektet deltar 16 av de mest aktiva träbåtstillverkarna i Finland. De flesta är från kusttrakterna i Nyland, Åboland och Österbotten, ett fåtal från inlandet. De viktigaste målsättningarna och åtgärderna är nytt samarbete mellan företagen.

Man strävar till att höja effektiviteten genom nya byggmetoder, serietillverkning, marknadsföring och profilering samt gemensamma exportåtgärder för att få kunder även utanför Finlands gränser. Projektet pågår år 2004, men får ev. förlängning åren 2005-2006.

Esko Taanila

FOTO: LEIF STRENGELL

Vill du bli konstnär?

Konstskolan i Nykarleby, som numera tillhör Svenska Yrkes- högskolan, är en ung 20-åring med flyt. För närvarande har man 120 studerande och tre olika utbildningsprogram. SYH är den enda finlandssvenska yrkeshögskolan som erbjuder yrkesinriktad konstutbildning.

Leif Strengell, överlärare på utbildningsprogrammet för Bildkonst, erbjuder mig en rundvandring i utrymmena som tidigare fungerat som företaget Prevx fabrikslokaler. Utrymmena är högklassigt utrustade och vandringen från målarverkstadens och metallavdelningens kreativa kaos till den högteknologiska mediakultursidan fascinerar.

Vi börjar i den del av huset där bild-

konsten håller till. Eleverna lyser med sin frånvaro och verkstäderna står nästan tomma. Strengell berättar att arbetet är väldigt fritt och att det ofta pågår på kvällstid.

Utbildningsprogrammet för bildkonst vill gå över gränser och erbjuder utbildning inom alla frikonstnärliga områden, som måleri, skulptur, grafik samt tid och rum. Att välja fördjupningsområdet skulptur innebär att man formar och gjuter i gips och lera, metallgjuter, hugger i sten och snidar i trä. Konstgrafiken har, enligt Strengell, i och med digitaliseringen mött nya, stora utmaningar.

Morgondagens formgivare

I ett klassrum finner jag morgondagens formgivare, de flesta kvinnor. En formgivares yrkesbild ligger mellan hantverkarens och den industriella formgivarens. Tyngdpunkten i undervisningen för utbildningsprogrammet för formgivning är färg, material och teknik och

samverkan mellan dessa former. Bland produkterna jag bekantar mig med finns en stilren divan och en charmig klänning av papper.

Visuellt berättande

Mediakultur är det tredje utbildningsprogrammet med fotografering eller film- och tvproduktion som inriktning-alternativ. På fotolinjen arbetar man i första hand med fotokonst och med det egna uttrycket. Utbildningen inom film och tv-produktion sätter tyngdpunkten på ett konstnärligt visuellt berättande med högt tekniskt kunnande.

Bildkonsten, den fria konsten, har främst kvinnliga studerande, mediakulturen lockar manliga studerande.

Som konstnär måste man satsa på aggressiv marknadsföring - framöver blir det allt vanligare med teamjobb, där konstnärerna är en del av en större helhet.

Man lär sig tv-produktion med flerkamerateknik, produktionsplanering, studioregi och olika arbetstraditioner, men även dokumentärfilmstradition, bearbetning av fakta, manusarbete, filmfotografering, editering, ljudinspelning och regi av dokumentärfilm.

Leif Strengell berättar att bildkonsten, den fria konsten, främst har kvinnliga studerande och att mediakulturen lockar manliga studerande.

Artist in residence

Artist in residence är ett internationellt ateljéprogram som erbjuder studio, ateljé och boende för utomstående konstnärer som vill tillbringa tid vid skolan. Staden Nykarleby och föreningen Svenska konstskolans vänner understöder verksamheten. Enligt Strengell inspirerar och utvecklar dessa konstnärer verksamheten. Skolan har för övrigt många gästlärare, bl. a. från England, Tyskland och Italien.

- Skolan vill nå ut till människorna och synas i närmiljön. Eldefesten, som blivit ett årligen återkommande evenemang, lockade nykarlebyborna man ur huse. Vi är mer evenemangsbenägna idag och skolan försöker ta fasta på det genom olika arrangemang, säger Strengell.

På frågan vad de forna eleverna gör idag svarar Strengell att en stor del av eleverna har andra arbetsuppgifter än inom konsten. Som konstnär måste man satsa på aggressiv marknadsföring och det passar naturligtvis inte alla. Strengell menar att det framöver blir allt vanligare med teamjobb, där konstnärerna är en del av en större helhet med t.ex. hantverkare, konstnärer och marknadsförare som samarbetar. Det är ett fenomen som internationellt blivit allt vanligare och här ligger stora möjligheter för de kreativa yrkesutövarna.

Anna-Karin Öhman

SSC-nytt

Lappteknik och luffarslöjd

För sjunde året i rad har veckan för vuxenlärande firats med olika evenemang runt om i landet. I Österbotten ordnades en mässa med handens färdighet som tema. Skolor och utbildningsorganisationer samlades i Rewell Center i Vasa 24.4.

Temat för i år är En händig människa – en aktiv medborgare. Man betonade vikten av handens och kroppens färdigheter, att göra och lära tillsammans, att skapa med sina händer, att uttrycka sig och vara kreativ. Mässarrangörerna i Vasa fick shoppingglada österbottningar att stanna upp och ta del av evenemanget.

Under dagen kunde man beskåda damer som stickade sockor, tillverkade smycken, målade tavlor och tillverkade lappteknik med snedremсор. På scenen förevisade Arbis´ grupper Astanga-Yoga och nutidsdans. Dragspelsmusik, salsadans m.m. bidrog till den goda stämningen.

SSC valde att lyfta fram studiecirkelele som inlärningsmetod. Studiecirklar från Pedersöre och Larsmo visade sina färdigheter i form av lappteknik, luffarslöjd, akvarell- och oljemålningar. **Sannasirkku Autio** från Vaasan opisto, som fungerat som lokal koordinator, var nöjd med tillställningen.

Detta är ett roligt sätt att synas och att samarbeta utbildningsorganisationer emellan. För att uppmärksamma lokala vuxenstuderande valde man i år att dela ut hedersomnämningen till ett tiotal aktiva medborgare. Årets hederspris på riksnivå gick till Kajana och Lovisa.

Anna-Karin Öhman

Ulrika Bergroth är musikpedagog och kördirigent, hon har varit rektor för Brages musikskola, kursplanerare, föreläsare, lärare och konstnärlig ledare för olika musikevenemang. År 2003 fick hon Svenska Kulturfondens ettåriga arbetsstipendium.

“Nej, nej!” sade han. “Du skall dirigera det som inte finns i partituret. Du skall hjälpa sångarna att finna musiken bakom noterna - det utsagda, det tysta, det som sätter spår hos den som lyssnar”

Att spegla himlen

Så sade en gång under min studietid i Sibelius-Akademien en av mina lärare i dirigering. Jag var ung då, i början av mina studier, och jag förstod inte helt och hållet djupet av den visdom min lärare uttalade. Jag skrev emellertid upp det i min anteckningsbok och när jag nu långt senare läser raderna fylls jag av stor beundran och respekt. I dessa få ord finns nämligen musikens och konstens väsen beskrivna i en ytterst koncentrerad form. I dessa meningar uttrycker min lärare det som är det mest väsentliga - och därför också det mest komplicerade och svårgripbara med all konst: Hur uttrycka själen - anden i konsten? Hur bli berörd själv - och därigenom också beröra andra?

Vad är egentligen konst och vad är det människan vill med den? Varför målar hon tavlor, dansar balett, hackar ut marmorskulpturer och varför dirigerar hon symfonier?

Det finns inget entydigt svar. Konsten bara är. Den är ett livsviktigt språk med vars hjälp vi kan uttrycka alla de medvetna och omedvetna tankar och

känslor som vi bär på i våra liv. Konsten hjälper oss att beskriva vårt innersta, att rita våra mänskliga konturer och att tydliggöra varje människas unika identitet. Konsten är en trösterik famn - men också en knuten näve sträckt mot himlen i kamp. Konst är, då den är som bäst, stark och svag på samma gång, känslig och sinnlig och empatisk, men samtidigt också krävande, provocerande och utmanande. God konst avspeglar Livet sådant det är för var och en av oss - ett hav i stiltje, en stilla krusning på vattenytan och ibland en kokande kittel i full storm.

Under mina år som kördirigent har jag vid några få tillfällen upplevt att jag, under en och samma konsert, lyckats uppnå denna avspeglning av Livet med alla dess tillstånd. Dessa stunder sker inte ofta, men de är ofantligt fantastiska upplevelser, stunder när tiden upphör och när man känner att man verkligen bara är ett redskap, ett verktyg för något ännu större.

Som dirigent är jag enbart ett medium mellan tonsättare och åhörare. Min upp-

gift är bara att ansvara för tolkningen av partituret, att med hjälp av mina händer ge sångarna (eller instrumentalisterna) ett flöde av impulser som därefter föder tolkningsimpulser hos dem. På så sätt skapas ultimata kammarmusik, då jag, i egenskap av dirigent, inspirerar musikerna att tolka, en tolkning som i sin tur inspirerar mig att ånyo ge nya, kreativa, innovativa och ärliga impulser tillbaka till dem.

Som mottagare av denna impulsyntyta finns publiken, som också den i sin tur genom sin blotta närvaro ger impulser tillbaka till de utövande musikerna och till dirigenten. Att göra musik är således aldrig en en-mans, tio-mans eller ens hundra-mans show. Det är en dialog mellan alla inblandade parter och den skapas just då, i den unika stunden.

Att utföra musik är ett tomteblöss. Den klingar just där och då och ingen inspelningsapparat i världen kan för eviga den unika stämning, den energi och den livsnärvaro som formas av dialogen mellan musiker, dirigent och publik. Samtidigt är stunden ändå evig,

för den finns kvar som ett mer eller mindre medvetet inristat spår av känsloladdning i själen hos alla de inblandade. Så blir konsten en förening, en syntes av det som är förgängligt och av det som är evigt och som bevaras för alltid - ett känslominnenas eget unika språk.

Jon-Roar Bjørkvold, professor i musikvetenskap vid Oslo Universitet, har undersökt vad musiken betyder för oss människor. Han menar att vi alla är musikaliska, på olika sätt och i olika tonarter - från det sjungande barnet i sandlådan till Sjostakovitj under Stalins förtryckarregim. Konsten är oumbärlig för oss om vi skall känna glädje och sorg, om vi skall kunna utnyttja potentialen av vår fantasi, om vi skall känna empati och medkänsla för våra medmänniskor eller om vi skall uttrycka engagemang och starka åsikter. Utan konsten blir vi avtrubbade, begränsade, smala och grå i vår personlighet. Vi förlorar kontakten såväl med vårt inre jag som med vår större uppgift här på jordytan: Att leva Livet här och nu, fullt och helt och med alla sinnen, med alla känslor och med alla utmaningar utan gränser.

För mig som dirigent är detta min ultimata uppgift; att låta mina händer förvandla tonsättarens intentioner till musik, musik som tolkas av tio eller tjugo eller hundra röster, musik som berör och väcker något till liv hos den som lyssnar - en känsla, ett minne, en provokation, en inristning i livsplattan. Med mina händer hjälper jag sångarna att säga det som inte står skrivet i partituret, att uttala det ordlösa, att beskriva det obeskrivbara.

Med mina händer är jag ett medium för något större - kanske det rentav är Anden jag bär i handen...

Ulrika Bergroth

*“Bara en vattenpuss
ville jag vara
och spegla himlen!”*

Dom Helder Camara

Ordspråk från studiecirkeln “Kvinnor i öst-väst”

- Pengar.** *He gar bätter tjeern perninga än hava kvar dem.*
Det går bättre att tjäna pengar än att kvar dem.
- Sjunga.** *Som gamlen sjoong se kwitter de ong.*
Som de gamla sjunger så kvittrar de unga.
Da I sjong val faren rädd.
När jag sjunger blir fan rädd.
- Svans.** *Rompa far dit kråke gar.*
Svansen far dit kråket/kreaturet går. Användes av Viklunds Maria i Bäck när byamännen på byastämman följde äldermännens förslag.
- Troll.** *Hej er aller se langt mela berga att int trölla träffes.*
Det är aldrig så långt mellan bergen att inte trollen träffas.
Kaka söker maka.
- Öre.** *Hä gar e öör i vårt föör. Det går ett öre i varje före.*
Det går alltid åt pengar även om du inte hade tänkt att köpa något. Men uttrycket användes även i betydelsen det kostar på kroppen lite för varje graviditet (barnsång)'.
Det går ett öre i varje före.
- Arbete.** *Vääl djoort tappas alder bårt.*
Väl gjort förlorar aldrig i värde. Användes av en gammal mormor, född i mitten av 1800-talet i Larsmo, i fostran av barnbarnen. Hennes dotterdotter använder samma ord i Kronoby idag med sina barnbarn i samma syfte.
- Barn.** *Båänväti å strömmingsnäti ir liika gliis.*
Barnvett och strömmingsnät är lika glesa.
- Bröd.** *Vi djär sãm greeven i Öja, i brist på bröd så iter vi limpo.*
Vi gör som greven i Öja, i brist på bröd så äter vi limpa. För vi inte det vi tänkt oss så får vi väl ta någonting bättre.
- Förebild.** *Int ska ni jära sãm ja jär, ni ska jära sãm ja säir, sa Esseprästn.*
Ni ska inte göra som jag gör, ni ska göra som jag säger, sade Esseprästen.
- Klockan.** *Klåkko förstaar nå ti gaa ho åtminstone.*
Klockan, den har åtminstone förstånd att gå. Sagt om en gäst som stannat onödigt länge.
- Kyrkan.** *Ha sko bööv bääas för e all tsörtsor.*
Man borde be för honom i alla kyrkor, sade Maja-Greta när någon hade gjort något riktigt illa.
- Säga.** *Åm sãmbli sko väta ho mytsi sãmbli talar åm sãmbli så sko sãmbli int tala så mytsi åm sãmbli sãm sãmbli talar åm sãmbli.*
Om somliga skulle veta hur mycket somliga talar om somliga så skulle somliga inte tala så mycket om somliga som somliga talat om somliga.
- Världen.** *Vääde er viid, hon rækker ända från Vasa å hiid.*
Världen är vid, den räcker ända från Vasa och hit.

Konsten talar direkt till känslan, oberoende av intellektet.

Konst ur terapeutisk synvinkel

Jag hade högsta vitsord i konsthistoria, teckning, handarbete och välskrivning på dimissionsbetyget. Mitt yrkesval blev dock inte den konstnärliga banan, livet tog en helt annan inriktning med familj och barn. Med min visuella läggning lade jag märke till detaljer i min närmiljö. Mest tyckte jag om att gå på konstutställningar av olika slag, främst att se på målningar. Då jag vid 40 års ålder kom in i en livskris blev jag intagen på mentalsjukhus. Där blev konsten, målandet, min räddning, mitt hopp, min enda tröst.

Hela min trygga värld hade gått i kras; psykosen blev min räddning, mitt skydd mot en outhärdlig smärta. Min kroppskänsla försvann, medicinerna gjorde mig bedövd. Första gången jag kände något var vid en avslappningsövning till musik, **Albinonis Adagio**. Jag kände att jag hade händer, en kropp, jag var vid liv. Tidvis var jag stum, jag vägrade tala. Då kom vårdarna med pennor och papper. Jag skulle beskriva hur jag kände mig. Jag valde en svart penna och ritade en svart prick. Jag

var inte större än en flugskit! Jag var ingen! Konstnären **Rafael Wardi** fanns på Hesperia, varje dag började jag gå till terapisalen och klottra med färger. Nu gick det hål på mitt hårda kroppspansar och känslorna kom ut i färg. Jag såg på ödeskamraternas målningar, de liknade mina: kors, gravar, svart, rött, lila, gult, djävlar, förvridna ansikte, blommor osv. Vilken befrielse att vara här med pensel i hand, slippa tänka, bara dra stora penseldrag eller peta med små detaljer. Inte tänka på något annat; vara här och nu.

Under min långa sjukdomstid var den bästa medicinen de få tillfällena till skapande verksamhet, främst målning och besök på konstutställningar. Det går inte att mäta en känsloupplevelse, därför borde sjuka människor få möjlighet att se och utöva konst. Bilden uttrycker det man inte kan säga i ord. Den har en djupare verkan, eftersom den går direkt in i mottagarens hjärta. Den förmedlar ett budskap. På Mariefors sjukhus får psykopatienterna låna tavlor till sina rum från ett artotek dit konstnärer skänkt sina alster. Ett

öde landskap kan motsvara tomheten i själen. Man känner sig då i balans med det som är både innanför och utanför en själv. När man börjar må bättre byter man tavlan till gladare färger och ett annat motiv.

Jag tror på konstens terapeutiska effekter. Konsten talar direkt till känslan, oberoende av intellektet.

Jag känner starkt för målandet och har efter mitt tillfrisknande gått på olika målarkurser. Folkhälsan hade en kurs som hette Måla dig fri, med **Nelly Jurvelius**. Inom den psykosociala föreningen Sympati deltar jag i en liten målargrupp där vi diskuterar våra alster under ledning av vår konstterapeut. För min del kom musiken först, sedan bilden, sist orden. Djupen finns i målandet som flyter ut, för min del är orden den sammanhållande faktorn. Problemen löses inte enbart genom medicinering - de kan bearbetas med konst, teater, drama, dans, foto, målande, skrivande.

Ann-Mari Lindberg
författare